

EĞİTİMİN FELSEFİ TEMELLERİ

EĞİTİMİN FELSEFİ TEMELLERİ –	2
Felsefenin Anlamı -	2
BAŞLICA EĞİTİM FELSEFESİ AKIMLARI –	19

EĞİTİMİN FELSEFİ TEMELLERİ

Geçmişten günümüze sürüp gelen ve ünlü düşünürlerin görüşleriyle bütünleştirilmiş felsefi kuram ya da düşünce sisteminden oluşan felsefenin eğitim bilimiyle olan ilişkisinden eğitim felsefesi alanı doğmuştur. Eğitim felsefesi, eğitim düşüncesi sonucunda ortaya çıkan tüm sorunların felsefi bir biçimde ele alınması, incelenmesi, değerlendirilmesi, eleştirilmesi ve irdelenmesidir. Bu da eğitimi, her yönden daha da aydınlatma, yönlendirme ve belirginleştirme anlamına gelir. Eğitim felsefesi; eğitim amaçlarının belirlenmesinde, bireye ve topluma uygun olup olmadığının denetlenmesinde, eğitim uygulamalarının niteliğini ortaya koymada etkin rol oynamaktadır. Bu yönüyle eğitim felsefesi, eğitime bütüncül ve tutarlı bir bakış açısı oluşturma çabası içindedir.

Bu bölümde eğitimin felsefi temelleri ve kavramları üzerinde durulacaktır.

Felsefenin Anlamı

Felsefe sözcüğünün kökü Yunanca olup, philosophia teriminden gelmektedir. "Philla" sevgi, seven, "sophia" ise hikmet, bilgi, bilgelik anlamındadır. Bu terim, bilgelik sevgisi ya da hikmet arayışı anlamını taşır ve belirli bir entelektüel faaliyet ve disipline verilen isimdir.

Felsefe ile ilgili kesin bir tarif mümkün değildir. Ancak bununla birlikte;

A. Weber'e göre; felsefe, tabiat hakkında toplu bir görüşün araştırılması, genel bir açıklama denemesidir.

Aristoteles'e göre; düzenli kâinat karşısında insanın saygılı şaşkınlığıdır.

Felsefe; evreni, insanı ve değerleri anlamak amacıyla sürdürülen en geniş araştırma; birleştirici, bütünleyici bir açıklama gayesidir. İnsanın niteliğini, yaşadığımız dünyanın yapı ve işleyişini anlama çabasıdır. Felsefe; gerçeği bulma ve öğretme yolunda bitmeyen bir derinleşmedir.

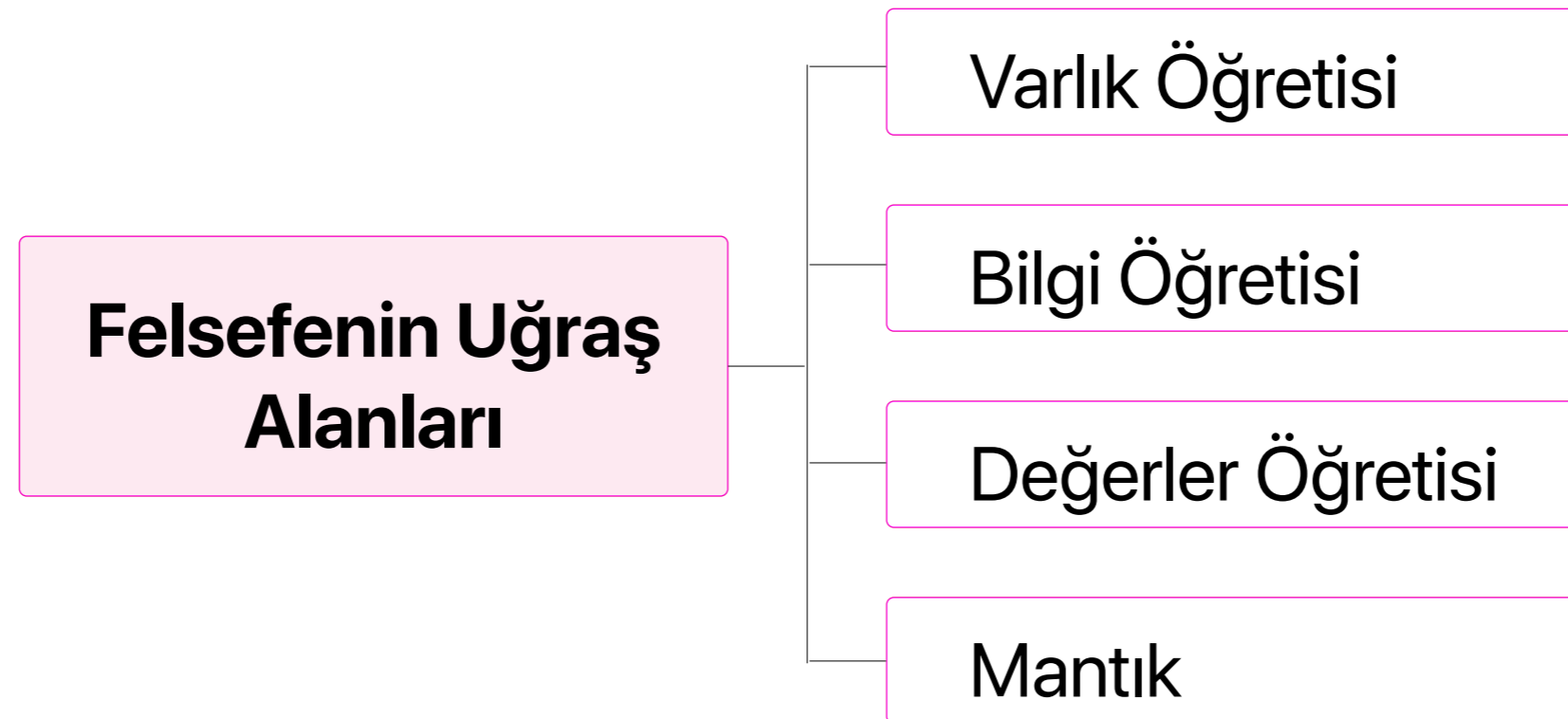
Felsefenin farklı tanımlarının olmasının sebepleri arasında ilgilendiği konuların çeşitli olması, tarihsel süreç içerisinde farklı işlev ve amaçlar yüklenmesi, metafizik konularla ilgilenmesi gösterilebilir.

Felsefenin sorunlara yaklaşımı genel bir görünüm arz etmektedir. Bunun için felsefe genel yapısının gereği olarak tarih, ekonomi, eğitim, sosyoloji, politika, sanat ve benzeri disiplinlerle etkileşim içinde bulunmak durumundadır. Bunun gereği olarak eğitimde amaç ve hedefleri tespit etmek durumunda olan eğitim teorisyenleri ve uygulayıcılar toplumun felsefi anlayışı hakkında bilgi sahibi olurlarsa, sorunlara daha gerçekçi bir açıdan yaklaşmış olurlar.

Felsefenin İlgili Alanları

Felsefenin ilgi alanları konusunda ortak bir görüş olmamakla birlikte genel olarak dörde ayrılmıştır.

Başlangıçta felsefe ile bilim iç içeydi. Filozoflar ile bilim insanı aynı kişiydi. Hatta Batı felsefesinde ilk filozof Thales, "Evrenin ana maddesi nedir?" sorusuna "Su." yanıtını veren filozoftur. Aynı zamanda evrendeki doğal değişmelerle ilgili olarak "güneş tutulmasını" önceden haber verirken de bir astronomdur. Yine Platon, evrenin "idealar" ve "görüşler" diye ikiye ayrıldığını belirtirken filozof, ama Akademia'sına hitaben geometri bilmeyen içeri girmesin!" derken de bilim insanıdır.

Varlık Öğretisi (Ontoloji)

Bu kavramı ilk ortaya atan filozof Aristoteles'tir. Varlık felsefesine ontoloji de denilmektedir. Bu öğretiyi, mutlak gerçeğin doğasını inceler ve şu türdeki sorulara yanıt arar:

- Gerçek, insan, ruh, Allah, varlık ve yokluk nedir?
- Kâinat belli bir düzene göre mi işlemektedir?
- İnsanın evrendeki rolü, yeri ve önemi nedir?
- Doğa yasaları dediğimiz zorunlu ilişkilerin varlık nedeni nedir?
- Varlığın kökeninde bir tek nesne mi yoksa ruh ve madde diye iki ayrı nesne mi vardır?
- Gerçekten bir şey var mıdır? Var olan gerçekten nedir?

Ontoloji madde, yaşam, insan, dünya ve evrenle ilgili bir bütünlük arayışı içindedir. Hayat ve evren hakkında genel bir görüş, genel bir ilke bulmaya çalışır. Günümüzde ontoloji bilimsel bilgileri temel olarak ele alır ve onların ötesinde bilime yol gösterici görüşler ve hipotezler ortaya koyar.

Bilgi Öğretisi (Epistemoloji)

Bilgi öğretisi epistemoloji olarak da bilinir. Epistemoloji insan bilgisinin yapısını, imkânını, kaynağını, ölçütlerini, sınırlarını ve değerlerini inceler. Bilgi öğretisi şu tür sorulara yanıt arar:

- Bilginin kaynakları nedir?
- Bilginin niteliği nedir?
- Zihnin algıladıkları dışında gerçek bir dünya var mıdır?
- Bilginin geçerliliği ve güvenilirliği nedir?
- Bilgilerimizin gerçeğe uygunluk derecesi nedir?

Ayrıca bilme sürecinin niteliğini bulmaya, çözümlenmeye çalışır. Eğitimde insan davranışlarının değiştirilmesinde bilgi çok önemli rol oynadığından epistemoloji eğitim felsefesiyle yakından ilişkilidir.

“Bilgi türleri” genellikle daha sistematik ve kapsayıcı bir yaklaşımla açıklanır. Örneğin:

- Günlük bilgi, deneyimlere dayalı, sıradan bilgileri ifade eder.
- Dinsel bilgi, dini inanç ve öğretilere dayalı bilgidir.
- Felsefi bilgi, akıl yürütme ve sorgulama yoluyla elde edilen bilgidir.
- Bilimsel bilgi, deney ve gözlemle desteklenen sistematik bilgidir.
- Sanat bilgisi, estetik ve yaratıcılık yoluyla ifade edilen bir bilgi türüdür.

Değerler Öğretisi (Aksiyoloji)

Değerler öğretisinin diğer adı aksiyolojidir. İnsani değerler ve insan eylemlerini inceler. Değerlerin kaynağı, niteliği, sınıflaması ve insanlıkla ilişkisi üzerinde durur. Aksiyoloji şu sorulara cevap arar:

- Değerler içimizde mi, dışımızda mı?
- Değerler nesnel mi, öznel mi?
- Değerler kişisel mi, kuramsal mı?
- Ahlak ve ahlaksızlık, iyi ve kötü, özgürlük ve tutsaklık nedir?
- Erdem ve erdemsizlik, güzel ve çirkin, saygı ve saygısızlık, vicdan ve vicdansızlık nedir?

Değerler öğretisi konuları ikiye ayrılır. Bunlar etik ve estetikdir. Etik değerler, doğru hareketlere temel oluşturacak değerlerdir ve insanın davranışı ile ilgilenir. Estetik değerler ise sanat ve güzellikle ilgili değerler olup güzel olan şeyin niteliğini ve güzel olanı inceler.

Mantık (Logik)

Günümüzde mantık kavramı, tutarlı ya da doğru düşünme, akıl yürütme gibi özellikleri içinde bulundurur. Düşünme ise önermeler arasında bağ kurarak bilinenden bilinmeyeni elde etme süreci ve bu sürecin sonunda oluşan üründür. Felsefenin mantık çalışma alanında şu sorulara yanıt aramaya çalışılır:

- Akıl nedir?
- Aklın kuralları var mıdır? Varsa nelerdir?
- Bu kurallar doğuştan mıdır? Yoksa sonradan mı öğretilmektedir?
- Doğru düşünmenin kuralları nelerdir?
- Akıl yürütme yolları var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

Felsefe–Eğitim İlişkisi

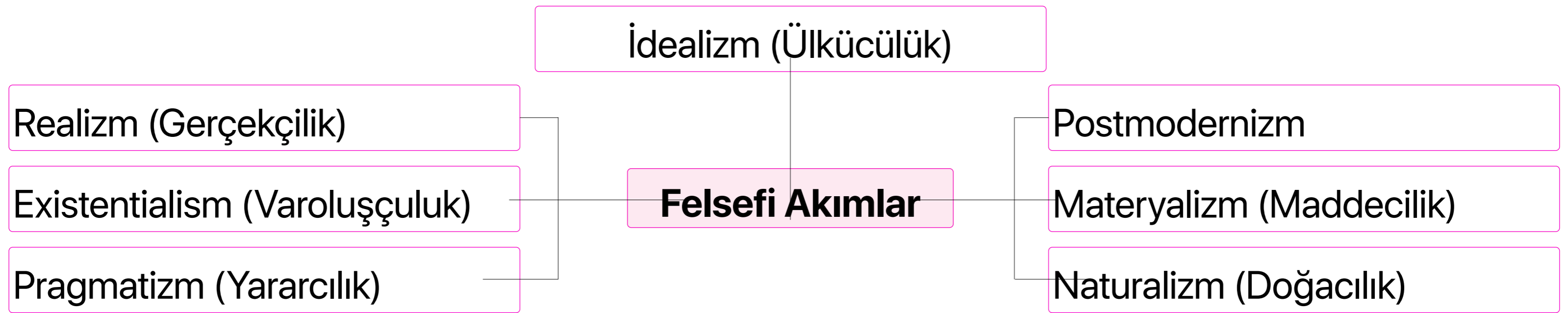
Felsefe–eğitim ilişkisi çok boyutluluk gösterir. Bir bakıma felsefe eğitimin temel taşlarından biridir. Kimin, ne için, nerelerde, ne kadar, nasıl eğitileceği ve nasıl değerlendirileceği siyasal, sosyal ve ekonomik boyutlu sorulardır. Ancak tüm bu sorular ve verilecek yanıtlar özü gereği birer felsefi sorudur denebilir.

Gelişen süreçte tartışmalar eğitimin tüm boyutlarıyla nasıl olacağı tartışmasına odaklanmaktadır. Bir bakıma eğitimin amacı, türleri, programları ve yönetime ilişkin soruları, ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji, etik ve mantık alanlarını kısaca felsefeyi ilgilendirmektedir. Eğitim felsefesi bir bakıma yönlendirici öğretimdir.

Eğitim sistemlerinin temel yol göstericilerinden biri felsefedir.	Felsefe; eğitim sistemlerinin oluşumu, düzenlenmesi, gelişimi, değerlendirilmesi ve değişiminde temel yol göstericilerden biridir.
Benimsenen felsefeye uyum, kuramsal etkililiği ve verimliliği artırır.	Genel bir bakışla tüm eğitim programları belirli bir felsefe ya da felsefe birliklerine dayanır. Eğitim, öğretim ve ders programlarının oluşturulmasında, program planlanmasına bağlı olarak sınıf ders planlarının yapılmasında felsefeden yararlanır.
Eğitim ve öğretim programları bir felsefi çalışmanın ve kabulün ürünüdür.	Eğitim, öğretim ve ders programlarına yön veren genel felsefi bakışın uygulayıcıları tarafından kabulü, eğitim sistemlerinin başarısında önemli bir etkidir.

Eğitim Felsefesinin Temel Yaklaşımları

Tarih boyunca çeřitli dűřünűrlər, birbirlerinden deđiřik, kimi zaman da birbirlerine bűtűnűyle karřıt felsefi sistemler geliřtirmiřlerdir. İnsanlar, bu sistemlerden yalnızca etkilenmekle kalmamıř, bu sistemlerin bir bűlűmű insan dűřűncesine ve yařamında egemen olmuřtur. Belli bařlı felsefeleri řu temel oluřumlar içinde incelemek olanaklıdır:

İdealizm (Ülkücülük)

<p>Anlamı / Tanımı</p>	<ul style="list-style-type: none"> » İdealizm, Yunanca "idea" (biçim, düşünce) kelimesinden türetilmiş bir felsefi akımdır. » Bu akım, zihinsel veya ruhsal gerçeğe önem veren bir düşünce sistemi olarak tanımlanır. » İdealizm, bilginin ve gerçekliğin temelde zihinsel süreçlere dayandığını savunur. » Gerçeklik, maddi dünyadan ziyade düşünce ve ideaların bir yansımasıdır.
<p>Temsilcileri</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Platon, Kant, Hegel ve Berkeley'dir.
<p>Bilgiye İlişkin Görüşü</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Bilgi, maddi dünyanın duyularla algılanmasından çok, zihnin ürünü olarak ortaya çıkar. » Platon'a göre bilginin kaynağı idealar dünyasıdır. » Kant, bilginin hem deneyim hem de akıl yoluyla oluştuğunu vurgulamıştır. » İdealizmin bazı kolları, bilginin sezgiyle elde edilebileceğini de savunur.
<p>Varlığa İlişkin Görüşü</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Varlık, maddi dünyadan önce gelen bir zihinsel gerçekliktir. » Platon'un idealar anlayışında, maddi dünya ideaların bir yansımasıdır. » Hegel ise, evrensel bir "mutlak zihin" fikrini savunur. Bu yaklaşıma göre bireysel zihin, evrensel zihinle ilişkilidir. Maddi varlıklar, düşünce dünyasının bir yansımasıdır ve anlam kazanır.

Değerlere İlişkin Görüşü	<ul style="list-style-type: none"> » Değerler (doğru, iyi, güzel gibi) mutlak ve evrenseldir. » Değerler, insan zihninden bağımsızdır ve zaman ya da kültüre göre değişmez.
Eğitim Amacı	<ul style="list-style-type: none"> » İdealist eğitim anlayışında amaç, bireyin iyi, doğru ve güzel olanı aramasını sağlamaktır. » Öğrencinin zihinsel ve ahlaki yeteneklerini geliştirmek, onun evrensel doğruları anlamasına rehberlik etmek temel hedeflerdir. » Eğitim bireye aklını kullanmayı öğretmeli ve evreni tanımasını sağlayacak faaliyetler içermelidir.
Öğretilmesi Gereken Dersler	<ul style="list-style-type: none"> » Aritmetik, felsefe, mantık, ahlak, tarih ve din bilgisi.
Kullanılması Gereken Yöntemler	<ul style="list-style-type: none"> » Diyalog ve tartışmaya dayalı yöntemler önceliklidir. » Soru - cevap yöntemi ve düz anlatım ile öğrencinin düşünme becerilerini geliştirmesi hedeflenir.
Öğretmenin Görevi	<ul style="list-style-type: none"> » Öğrencinin düşünerek öğrenmesini sağlamak. » Bilgiyi doğrudan vermek yerine, öğrencinin bilgiyi keşfetmesine ve anlamasına rehberlik etmek. » Evrensel doğruları aktararak bireyin kültürel mirası anlamasına yardımcı olmak.

Realizm (Gerçekçilik)

<p>Anlamı / Tanımı</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Dış dünyanın, bilgi ve duygularımızdan bağımsız olarak var olduğunu savunan felsefi bir akımdır. » Bu görüş, gerçekliğin insanlar tarafından algılanmasından bağımsız olarak mevcut olduğunu ve nesnel bir düzenin varlığını kabul eder.
<p>Temsilcileri</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Descartes, Spinoza ve Leibniz'dir. » Aristoteles de realist düşünceye yakın bir filozof olarak kabul edilebilir.
<p>Bilgiye İlişkin Görüşü</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Gerçek bilgi, insanın zihin ve duygularından bağımsız olarak var olan nesnelere elde edilir. » Gerçek bilgi, dış dünyayı gözlemleyerek ve araştırarak edinilir. » Bilgi, bireyden bağımsız olarak var olan gerçekliğe aittir ve nesnel doğruları yansıtır.
<p>Varlığa İlişkin Görüşü</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Varlık, insanların zihinleri dışında ve onlardan bağımsız olarak var olan bir gerçektir. » Nesnelere, kendi nesnel düzenlerine sahiptir ve bu düzen insanlardan bağımsızdır. » Bir nesne madde ve biçim olarak iki unsura sahiptir. » Varlık, doğasında bağımsız ve nesneldir.

Değerlere İlişkin Görüşü	<ul style="list-style-type: none"> » Değerler, gerçekliğin yapısına ve düzenine göre biçimlenir. » Değerler nesnel gerçeklikten türetilir ve bu gerçeklik, değerlerin temelini oluşturur. » Değerlerin mutlak ve değişmez olduğu kabul edilir.
Eğitim Amacı	<ul style="list-style-type: none"> » Eğitimde genel amaç, bireyi toplumsal yaşama uyumlu hâle getirmektir. Bu, bireyin toplum içinde doğru, erdemli ve mutlu bir şekilde yaşamasını sağlamak için yapılır. » Kültürel mirasın yeni kuşaklara aktarılması ve toplumsal yaşam için hazırlıklı bireyler yetiştirilmesi hedeflenir.
Öğretilmesi Gereken Dersler	<ul style="list-style-type: none"> » Fizik, kimya, biyoloji ve matematik
Kullanılması Gereken Yöntemler	<ul style="list-style-type: none"> » Uygulama, gözlem, deney ve yaparak-yaşayarak öğrenme.
Öğretmenin Görevi	<ul style="list-style-type: none"> » Öğretmen, öğrenciyi tanıyan ve yaşamı bilen bir rehber olarak, öğrenciyi yaşama hazırlamakla görevlidir. » Öğretmen, öğrencilere nesnel gerçekleri öğretmeli ve onları toplumda etkili bireyler olarak yetiştirmelidir.

Existentialism (Varoluşçuluk)

Anlamı/ Tanımı	» Özgürlüğü temel alan insanın varoluşunu ve insanın kendini gerçekleştirme sorunlarını irdeleyen çağdaş bir felsefi akımdır.
Temsilcileri	» F. Nietzsche, Karl Jasper ve Jean Paul Sartre'dir.
Bilgiye İlişkin Görüşü	» Bilgi nesnel ve kesin değil öznelidir.
Varlığa İlişkin Görüşü	» İnsan doğa ve toplumla etkileşerek kendi kendini yarattı.
Değerlere İlişkin Görüşü	» Değerler, insanların çevresindeki olgu ve olaylara gösterdikleri tepkilerden doğar. » Değerler, kişisel deneyimler ve toplumsal etkileşimler yoluyla şekillenir ve görecelidir; yani evrensel değil, bağlama göre değişir.
Eğitim Amacı	» Eğitim, bireyleri ehliyetli, güçlü ve verimli kişiler olarak yetiştirmeyi amaçlayan toplumsal bir iştir. » Eğitim, bireylere toplumsal yaşamda işe yarayacak bilgi, beceri ve tutumları kazandırmak için yapılır. » Eğitimin temel amacı, bireyi yaşama hazırlamaktır. » Eğitimde bireye faydalı ve pratik bilgiler sunulur.

Öğretilmesi Gereken Dersler	» Toplum bilimleri, sanat ve felsefe
Kullanılması Gereken Yöntemler	» Problem çözme, proje temelli öğrenme, iş birlikli öğrenme, deney, gözlem, sınama-yanılma ve çoklu zekâ yöntemleri.
Öğretmenin Görevi	» Öğrencilere somut deneyimler ve yaşantılar sunarak, onların problem çözme becerilerini geliştirmelerini sağlamak. » Öğrencinin öznel bilgilerini keşfetmesine ve yaşam becerilerini öğrenmesine yardımcı olmak.

Pragmatizm (Yararcılık)

Anlamı / Tanımı	<ul style="list-style-type: none"> » Bir kavram, ilke veya görüşün anlam veya doğruluğunu pratik sonuçlarıyla belirleyen felsefi akımdır. » Bu akıma göre düşünce ve eylemler, gerçek dünya ile ne kadar uyumlu ve faydalı olduğuna göre değerlidir.
Temsilcileri	<ul style="list-style-type: none"> » Charles Sanders Peirce, William James, John Dewey ve Richard Rorty'dir.
Bilgiye İlişkin Görüşü	<ul style="list-style-type: none"> » Bilgi, deneyimle öğrenilir ve bilimsel yöntemlerle elde edilir. » Bilgi, deney ve gözlem yoluyla sınanarak doğruluğu test edilir. Bu bilgi, sınama ve yanılma yoluyla da edinilebilir. » Bilgi sürekli olarak değişir ve gelişir.
Varlığa İlişkin Görüşü	<ul style="list-style-type: none"> » Varlık, deneyim ve araştırmalarla kanıtlanabilir ve gerçek kabul edilir. » Mutlak doğru ya da mutlak yanlış yoktur, çünkü her şey bağlama ve pratik sonuçlara dayanır. » Varlık ve gerçeklik, sürekli değişim içindedir ve insanlar bu değişimi deneyimleyerek öğrenir.
Değerlere İlişkin Görüşü	<ul style="list-style-type: none"> » Değerler insanın çevresindeki olgu ve olaylara gösterdiği tepkilerden kaynaklanır.

Eğitim Amacı	<ul style="list-style-type: none"> » Eğitim bireyleri ehliyetli, güçlü ve verimli kişiler olarak yetiştirmek için yapılan toplumsal bir iştir. » Bireylere toplumsal yaşamda işe yarayacak, işleri kolaylaştıracak bilgi, beceri ve tutumların edindirilmesi amaçlanır. » Eğitim programlarının temel amacı bireyi yaşama hazırlamaktır.
Kullanılması Gereken Yöntemler	<ul style="list-style-type: none"> » Problem çözme, proje temelli öğrenme, iş birlikli öğrenme, çoklu zekâ, deney, gözlem, sinama yanılma gibi yöntemler kullanılır.
Öğretmenin Görevi	<ul style="list-style-type: none"> » Öğrenciye somut deneyimlerde ve yaşantılarda bulunabileceği ortamlar oluşturmaları, yaşam becerilerini ve problem çözme gücünü geliştirmesi, öğrencinin öznel bilgisini oluşturmalarının sağlanması öğretmenin temel görevleridir.
Pragmatist Felsefenin Öğeleri	<ul style="list-style-type: none"> » Gerçeklik durağan değil sürekli değişme içindedir. » Değerler evrensel değil görecelidir. » İnsan biyolojik ve sosyal işlevleri olan bir yaratıktır.

Postmodernizm

- Modernizme tepki olarak ortaya çıkan, mutlak gerçeklik ve evrensel bilgi anlayışını reddeden bir düşünce akımıdır.
- En önemli temsilcileri Jean-François Lyotard, Jacques Derrida, Michel Foucault ve Richard Rorty'dir.
- Temel ilkeleri şunlardır:

Görecelilik: Gerçeklik ve bilgi bireysel algıya ve kültürel bağlama göre değişir.

Meta-anlatılara Karşı Çıkış: Evrensel ideolojileri (bilim, insan hakları gibi) sorgular.

Çeşitlilik ve Çokluk: Tek bir doğru yerine farklı bakış açılarını ve çeşitliliği savunur.

Dil ve Anlamın Göreceliliği: Dil, gerçekliği temsil etmekten çok oluşturur.

Dekonstrüksiyon: Metinlerin altındaki gizli anlamları ve çelişkileri ortaya çıkarır.

- Eğitim anlayışı olarak; her bireyin öğrenme sürecinin farklı olduğu; öğrenci merkezli bir yaklaşım benimsenir.
- Farklı bakış açlarına saygı ve eleştirel düşünme teşvik edilir.
- Eğitimde tek bir doğru anlayışına karşıdır.

- Eğitimde bireysel farklılıkları dikkate almanın pratikte zor olduğu belirtilir.
- Öğretmen bilgi aktarıcıdan ziyade rehber ve kolaylaştırıcıdır.
- Bilgi ve gerçeklik anlayışının nesnelliği reddettiği eleştirilir.

Materyalizm (Maddecilik)

- Materyalizm, genel olarak maddeyi temel alan bir görüşü ifade ederken, Marksist materyalizm, toplumsal yapı ve üretim süreçlerini de içerir.
- Bu görüşe göre her şey karşılıklı etkileşim içindedir. Her şey değişmektedir.
- Evrende sürekli olarak karşıtların mücadelesi vardır.
- Materyalist felsefe, her şeyin maddi etkileşimlerle şekillendiğini, ve tüm varlıkların bu etkileşimlere dayandığını vurgular.
- En önemli temsilcileri K. Marx ve Frederick Engels'dir.
- Eğitimdeki materyalist bakış açısı, egemen sınıfların çıkarlarına hizmet eden, toplumsal yapıyı yeniden üreten bir işlevi olduğunu kabul eder.
- Politeknik eğitim materyalist felsefesinin bir bakıma eğitim alanına yansımasıdır.

Naturalizm (Doğacılık)

- Bu felsefi akım yalnızca insan - doğa ilişkilerini değil, doğayı her şeyin temeli olarak görür. İnsan davranışları, ahlak, bilgi gibi kavramların temelini de doğa ile açıklanabileceğini savunur.
- Metafizik ya da doğaüstü kavramları reddeder.
- Temel felsefi temsilcileri arasında Spinoza, Demokritos ve Epiküros gibi filozoflar yer alır.
- Bilgi, doğanın gözlemlenmesi ve bilimsel yöntemlerle elde edilir. Doğa bir bütün olarak anlaşılmalı, parçalar bu bütünle ilişkilendirilmelidir.
- Eğitimde bireyin doğal yeteneklerinin ve potansiyelinin geliştirilmesi önceliklidir. Eğitim hedefleri belirlenirken doğanın düzeni ve insanın doğal gelişim süreçleri dikkate alınmalıdır.
- Eğitimde doğanın bir parçası olan insanın doğal süreçlerini bozmadan bireyi topluma hazırlama hedefi öne çıkar.
- Öğretmen, öğrencinin doğal merakını ve gelişimini destekleyen bir rehberdir. Zorlayıcı olmaktan kaçınır, ancak öğrenciyi doğru yönde yönlendiren bir rehberlik sağlar.

BAŞLICA EĞİTİM FELSEFESİ AKIMLARI

Eğitim felsefesi akımları genelde felsefi akımların eğitim alanına birer yansımasıdır. Genel felsefi akımların kimi temel özelliklerini taşımakla birlikte eğitim felsefesinde temel vurgular eğitimin amaçları, eğitim süreci algıları, öğretim ilke ve yöntemlerindedir. Bunun dışında eğitim felsefeleri, eğitim yönetimi, öğretim rolleri gibi konulara da işaret etmiştir.

Daimicilik (Perennialism)

- Değişmezlik ve kökleşik görüş adlarıyla da anılır.
- İdealist ve realist felsefeden etkilenmiştir.
- En tutucu, gelenekçi ve esnek olmayan felsefedir.
- Eğitim, değişmeyen doğruların (gerçek, bilgi, erdem, güzellik) aktarımını hedefler.
- Geleneksel ve evrensel değerlerin genç nesillere aktarılmasını savunur.
- Bu nedenle eğitimde kültürel değerlerin aktarımının son derece önemli olduğunu savunurlar.
- Bu akımın savunucuları; R. Maynard, Hutching, Martimerd ve Adler'dir.
- İnsan doğası evrenseldir, bu nedenle eğitimin temel değerleri her yerde aynı olmalıdır.
- Eğitimin görevi değişmez doğruların bilgisini kazandırmaktır.

- Eğitim değişmez ve evrenseldir.
- Okul ve sınıf yönetiminde sıkı düzen ve disiplin kurulmalıdır.
- Eğitim, bireyin zihinsel yeteneklerini geliştirmeli ve evrensel değerlerle donatmalıdır.
- Eğitimde insiyatif öğretiliminde olmalıdır.
- Eğitim yaşamı yansıtmaz; bireyi yaşam için hazırlar.
- Bireye klasik eserler okutulmalıdır.

Daimicilik öğretim programı; mantık, klasik eserler, edebiyat, ahlak ve karakter eğitime dayanır.

Daimicilikte öğretim yöntemleri; alıştıırma–tekrar ve pratik, ezberleme, hesaplama, tümevarım, problem çözme, tartışma, diyalog.

Daimicilikte sınıf yönetimi; istendik–planlı öğretilime uyum, değişmez sıkı yapı, açıklık–kesinlik, sıkı disiplin–düzen.

Daimicilikte ölçme değerlendirme; nesnel sınavlar ve klasik türde ölçme değerlendirme çalışmaları.

Daimicilikte öğretmen rolleri; iyi, güzel ve doğru değerleri taşıyan bir örnek olmalıdır. Evrensel doğruları öğrencilere aktaran bir liderdir. Sınıfta düzeni korur ve öğrencinin zihinsel gelişimine rehberlik eder.

Daimicilik felsefesine birtakım eleştirilerde bulunulmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir:

- Daimiciliğin değişmezlik vurgusu, günümüzün hızla değişen sosyo - ekonomik ve teknolojik koşulları karşısında yetersiz kalabilir.
- Eğitimin entelektüel boyuta odaklanması, toplumsal sorunları ele almayı ihmal edebilir.
- Akademik ve aristokratik bir eğitim anlayışını savunduğu için, düşük gelirli kesimlerin eğitime erişimini zorlaştırabilir.

Esasicilik (Essentialism)

- Özlülük ve temelcilik adlarıyla da anılır.
- Realist felsefeden etkilenmiştir.
- Evrensel doğrular ve değişmeyen bilgilerin öğretilmesi esastır.
- Eğitim programında okuma, yazma, matematik, tarih, fen bilimleri gibi temel dersler önceliklidir.
- Bu akımın savunucuları; William C. Bagley, Isaac L. Kandel, Arthur Bestor, E.D. Hirsch Jr. ve Admiral Hyman Rickover'dır.
- Kesin doğrular içerikte yer alır.
- Öğrenme güç olduğundan disiplinli çalışmayı gerektirir.
- Disiplin, düzen ve geleneksel eğitim yöntemleri merkezdedir.

- Eğitim, bireylere temel bilgi ve becerileri kazandırmayı hedefler.

Esasicilikte öğretim programı; okuma–yazma, hesap, tarih, coğrafya.

Esasicilikte öğretim yöntemleri; düz anlatım, ezberleme, davranışsal hedeflere yönelik öğrenme. Görsel-ışitsel materyallerin kullanımı. Problem çözme ve uygulamalı öğrenme.

Esasicilik sınıf yönetimi; sıkı disiplin ve düzen, ahlaki ve entelektüel gelişimi destekler. Kesin kurallar ve yapılandırılmış bir sınıf ortamı savunulur.

Esasicilikte ölçme değerlendirme; standartlaştırılmış testler ve bilgiye dayalı değerlendirme yöntemleri önceliklidir.

Esasicilikte öğretmen rolleri; bilgi aktarıcı ve rehberdir. Disiplin sağlayıcı ve entelektüel gelişimi teşvik eden bir liderdir.

Esasicilik felsefesine birtakım eleştirilerde bulunulmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir:

- Eğitimin disiplin ve düzen odaklı olması, bireysel farklılıkları göz ardı edebilir.
- Geleneksel yöntemler, öğrenci merkezli yaklaşımları ve eleştirel düşünmeyi sınırlandırabilir.
- Katı disiplin anlayışı, demokratik eğitim uygulamalarına aykırı bulunabilir.

İlerlemecilik (Progressivism)

- Türkçede gelişmecilik olarak adlandırılır.
- Pragmatik felsefeye dayanır.
- Sıkı disiplinciliğe ve dayatmacılığa karşı olarak yorumlanır.
- En önemli temsilcisi John Dewey olup, onun dışında William Kilpatrick, Boyd Bode ve George S. Counts gibi isimler de bu akımla ilişkilendirilmiştir.
- Genel olarak değişim çalışmalarına odaklanır.
- Bu felsefe toplumu yeniden yaratmayı, demokrasiyi egemen kılmayı, deneme ve yanılmalarla yaşamı öğrenmeyi, bireyi yaşantılar yoluyla gerçekleştirmeyi ve kişinin kendini gerçekleştirip denge sağlamasını amaçlayan bir içeriğe sahiptir.
- Eğitim, bireyin ilgi ve ihtiyaçlarını merkeze almalı, yaşamla bağlantılı olmalıdır.
- Öğrenme, deneme-yanılma ve problem çözme süreçleriyle gerçekleşir.
- Anlamlı bilgi yarar sağlayan bilgidir.
- Demokratik bir eğitim ortamı bireyin gelişimine en uygun ortamdır.
- Öğretme ve öğrenme süreçleri öğrencilerin çıkar ve ilgilerine göre oluşturulmalıdır.

- Öğretmenin görevi yönlendirmek değil, öneride bulunmaktır. Öğretmen eğitim sürecinde rehberlik, yol göstericilik ve kılavuzluk rolleri yüklenir.
- Okul rekabetten çok iş birliğini teşvik edici olmalıdır.

İlerlemecilikte öğretim programı; deneyim merkezli, güncel ve esnektir. Proje çalışmaları ve iş birlikli etkinlikler önemlidir.

İlerlemecilikte öğretim yöntemleri; proje tabanlı öğrenme, iş birlikli grup etkinlikleri, problem çözme, eleştirel düşünme.

İlerlemecilikte sınıf yönetimi; demokratik süreçler ve bireyin ihtiyaçlarını temel alan yaklaşımlar benimsenir.

İlerlemecilikte ölçme değerlendirme; süreç odaklı, bireyin gelişimini izleyen değerlendirme yöntemleri kullanılır.

İlerlemecilikte öğretmenin rolleri; bir rehber, kolaylaştırıcı ve süreç yöneticisidir.

İlerlemecilik felsefesine birtakım eleştirilerde bulunulmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır:

- » Eğitimin bireyin ilgi ve isteklerine aşırı bağlı olması, temel bilgi ve becerilerin göz ardı edilmesine yol açabilir.
- » Demokratik süreçlerin gereğinden fazla ön planda olması, öğrenme sürecini verimsiz hâle getirebilir.
- » Uygulamada bazı okulların bireysel isteklere hitap etmekte yetersiz kalabileceği eleştirilmektedir.

Yeniden Kurmacılık (Reconstructionism)

- Türkçede oluşturmıcılık ve yapılandırmıcılık olarak da adlandırılır.
- Pragmatik felsefeye dayanır.
- Bu akımın temsilcileri Theodore Brameld ve George S. Counts olarak bilinir.
- Eğitim sürecine demokratik değerler egemen olmalıdır.
- Eğitim, toplumu yeniden inşa etmek ve sosyal reformları gerçekleştirmek için bir araçtır.
- Küresel bilinç ve sürdürülebilir bir toplum oluşturmak eğitim yoluyla sağlanabilir.
- Yeni değerlerin yaratılması bir zorunluluktur.

Yeniden kurmacılıkta öğretim programı; toplumsal reform, kültürel çoğulculuk, küresel eğitim, insan hakları, sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, yabancı dil ve gerçek yaşam odaklıdır.

Yeniden kurmacılıkta öğretim yöntemleri; grup çalışmaları, problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme, rol oynama ve uygulamalı öğrenmedir.

Yeniden kurmacılıkta sınıf yönetimi; demokratik süreçlere dayalı, çatışma çözme, deneyim paylaşımı ve esnek yapı.

Yeniden kurmacılıkta ölçme ve değerlendirme; sürekli geri bildirim, formatif değerlendirme ve iş birlikçi değerlendirme.

Yeniden kurmacılıkta öğretmen rolleri; sosyal değişim lideri ve rehberdir. Demokratik değerleri teşvik eden bir kolaylaştırıcıdır. Eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini destekler.

Yeniden kurmacılık felsefesine yönelik yapılan eleştiriler şu biçimde sıralanabilir:

- Eğitim yoluyla toplumu yeniden kurma fikri idealist ve uygulanabilirliği zor olarak görülür.
- Eğitim sistemlerinin yapısal kısıtlamaları, bu yaklaşımın etkili bir şekilde uygulanmasını engelleyebilir.
- Geçerliliği yüksek pratik bulguların eksikliği eleştirilmektedir.

Politeknik Eğitim

- Diyalektik materyalist felsefeye dayanır: Teori ve pratiğin birleşimi, üretim sürecine dayalı eğitim anlayışı esas alınır.
- En önemli temsilcileri Karl Marx ve Friedrich Engels'dir. Bu iki isim, politeknik eğitimin temelini oluşturan diyalektik materyalist felsefeyi geliştirerek, eğitim ile üretim arasındaki ilişkiye vurgu yapmışlardır.
- Bireyi hem teorik hem de pratik bilgiyle donatarak üretime katkı sağlayan çok yönlü bireyler yetiştirmek temel amacdır.

- Politeknik eğitimin ilkeleri yaşam boyu eğitim, bilimsellik, demokratikleşme, üretim için eğitim ve çok yönlü gelişimi sağlamadır.
- Politeknik eğitimin salt endüstriyel, teknik iş süreçlerine ait bilgiler vermek ve kullanmayı sağlamak olarak benimsendiğini söylemek olası değildir.
- Eğitim, teori ile pratiğin bir arada olduğu bir anlayışla verilmelidir.
- Eğitim, toplumun tüm kesimlerine eşit bir şekilde sunulmalıdır.
- Eğitim sürekli bir süreç olarak görülmeli ve bireyin gelişimine hayatı boyunca katkıda bulunmalıdır.
- Okul, üretime dayalı bir kurum olmalı, üretim süreçleri eğitimle entegre edilmelidir.
- Bireylerin çok yönlü gelişimi sağlanmalı, sadece teknik beceriler değil; sosyal ve entelektüel beceriler de kazandırılmalıdır.
- Bilimsel bilgi, ideolojik ve toplumsal bağlamda bireylere kazandırılmalıdır.

Türk Eğitiminin Dayandığı Temel Felsefeler ve Felsefi Temeller

Türk toplumunda bilgi ve eğitime verilen değer, oldukça köklü bir geçmişe sahiptir. İslamiyet öncesindeki Türk toplumlarında eğitimin dayandığı temel felsefe, toplumun yaşam biçiminden kaynaklanmaktaydı.

Türklerin göçebe yaşam tarzı, coğrafi, ekonomik ve politik çevreleri, onların hayatta kalabilmek için töreler oluşturmasına ve bu törelerin yeni kuşakları eğitime süreçlerini şekillendirmesine yol açmıştır.

Eğitimin bu dönemde temel hedefi, bireyleri toplumsal düzenin devamını sağlayacak şekilde yetiştirmek olmuştur.

9. ve 10. yüzyıldan itibaren Türklerin kitleler halinde İslamiyet'i benimsemeleriyle birlikte, eğitimin felsefi temellerinde önemli değişimler meydana gelmiştir. Eski Türk değerleri, İslam'ın öngördüğü değerlerle harmanlanarak yeni kültürel ve ahlaki bir yapı ortaya çıkarmıştır.

Selçuklu Dönemi

11. ve 14. yüzyıllar arasında Anadolu'da hüküm süren Anadolu Selçuklu Devleti, eğitimde bilime önem veren bir yapıya sahipti. Medreseler, hem dini hem de akli bilimlerin öğretildiği önemli eğitim kurumları olarak gelişmiştir. İslam'ın ahlaki ve manevi değerleri, bu dönemde eğitimin temel unsurlarından biri olmuştur. Bunun yanı sıra, bilime duyulan saygı ve akılcı yaklaşımlar, Selçuklu eğitim sisteminin ayırt edici özelliklerindedir.

Osmanlı Dönemi

13. yüzyıldan sonra Osmanlı Devleti'nde eğitim, Selçuklu mirası üzerine inşa edilerek devam etmiştir. Osmanlı'nın erken dönemlerinde medrese eğitimi ön planda olmuş, eğitim dini ve geleneksel değerlere dayalı bir yapıda gelişmiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda ise İslam bilimlerine **daha fazla** ağırlık verilmiştir. Tanzimat Fermanı'ndan sonra modernleşme çabalarıyla birlikte, Batı eğitim sistemlerinin etkisi Osmanlı eğitiminde hissedilmeye başlamıştır. Öncelikle Fransız eğitim sistemi örnek alınmış, daha sonra Alman ve İngiliz eğitim modelleri de etkili olmuştur. Bu dönemde eğitim, geleneksel medrese sisteminin yanı sıra modern okullarla birlikte çift kanallı bir yapıya bürünmüştür.

Cumhuriyet Dönemi

1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin temel amacı, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmaktır. Bu doğrultuda, eğitim politikaları çağdaş, laik ve bilimsel esaslara dayandırılmıştır. Köy Enstitüleri, Halk Evleri ve Halk Odaları gibi yenilikçi projeler, Cumhuriyetin ilerlemecilik felsefesine dayalı yaklaşımının somut örnekleri olmuştur. Bu projeler, bireyi toplumsal üretime katmayı ve demokratik değerleri kazandırmayı hedeflemiştir.

Eğitim Felsefesi ve Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin **ilk yıllarında** ilerlemecilik akımının etkisiyle bireyin deneyim yoluyla öğrenmesi, demokratik değerlerin eğitime kazandırılması ve üretime dayalı eğitim ön plana çıkmıştır. Ancak, özellikle 1950'li yıllardan itibaren esasicilik ve daimicilik gibi daha geleneksel eğitim felsefelerinin etkisinin arttığı görülmüştür. Bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal eğitim politikalarının genelde pragmatizm (yararcı felsefe) ve bunun eğitimdeki karşılığı olan ilerlemecilik felsefesine dayandığı söylenebilir. Bu süreçte, milli değerlerin korunması ve modernleşme arasında bir denge sağlanmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak:

Türk eğitimi, tarih boyunca göçebe yaşamdan İslam etkisine, Batı etkisinden Cumhuriyet'in laik ve modern anlayışına kadar farklı dönemlerde çeşitli felsefi temellerden etkilenmiştir. Bu çeşitlilik, eğitimin her dönemde toplumsal ihtiyaçlara uygun şekilde şekillendiğini ve değişen dünya koşullarına uyum sağlamaya çalıştığını göstermektedir. Günümüzde Türk eğitimi, hem geçmişin köklü mirasını hem de çağdaş dünyanın gerekliliklerini bir arada barındırma çabasıyla gelişimini sürdürmektedir.

